

ГРОМАДСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ОБ'ЄКТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовується процес становлення в системі екологічного права України окремої складової— інституту громадської екологічної експертизи, якому притаманні власний предмет і метод правового регулювання, система нормативних актів та зацікавленість держави у необхідності юридичного оформлення цього інституту.

Розвиток еколого-правових засад функціонування правової системи України дає підстави стверджувати про становлення в межах екологічного права як комплексної галузі, екологічної експертології як підгалузі і на ґрунті інституту екологічної експертизи (далі — ЕЕ) самостійного елемента — інституту громадської екологічної експертизи (далі — ГЕЕ). Правові норми, які регулюють еколого-експертні правовідносини (далі — ЕЕП) в процесі організації, проведення та обнародування висновків ГЕЕ, базуються на сукупності найважливіших ідей (принципів). Дані принципи закріплені у СТ. 3 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 року, СТ. 6 Закону України "Про екологічну експертизу" і передбачають проведення цього виду досліджень громадськістю.

Предмет і метод правового регулювання, на думку багатьох вчених-теоретиків у галузі юриспруденції, характеризує не лише галузь права, а й окремий правовий інститут і навіть окрему правову норму. Застосування цього підходу дає змогу виявити структуру інституту ГЕЕ.

Предмет інституту ГЕЕ поєднує в собі сукупність законодавче врегульованих процесуальних відносин, що складаються з приводу організації та безпосередньої підготовки, проведення, підведення підсумків і складання еколого-експертного висновку, оголошення (обнародування) результатів цього виду досліджень, які складаються з низки необхідних елементів. Такими елементами у теорії правовідносин виступають суб'єкти, об'єкти, зміст, підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин.

До числа суб'єктів ГЕЕ СТ. 9 Закону "Про екологічну експертизу" відносить: громадські орга-

нізації екологічного спрямування; створювані вказаними організаціями спеціалізовані формування; підприємства, установи, організації, які залучаються до проведення ГЕЕ; іноземні суб'єкти (юридичні та фізичні особи), які залучаються до проведення ГЕЕ; окремі громадяни, які залучаються до цього процесу, в порядку, передбаченому цим Законом та іншими актами законодавства. СТ. 26 зазначеного Закону називає ще двох суб'єктів— експертні та консультативні ради ЕЕ, які можуть утворюватись на добровільних засадах і при об'єднаннях громадян та інших формуваннях з працівників науково-дослідних установ, вузів, висококваліфікованих спеціалістів-практиків народного господарства, представників громадськості та засобів масової інформації. Загалом же статус експерта ЕЕ визначає СТ. 27 Закону. СТ. 2 цього Закону передбачає різні форми участі громадськості в еколого-експертному процесі, а звідси — види цих учасників ЕЕП: громадяни, які беруть участь у публічних слуханнях; громадяни, які беруть участь у відкритих засіданнях; громадяни, які виступають у засобах масової інформації; громадяни, які подають письмові зауваження, пропозиції і рекомендації стосовно експертованих об'єктів, а також процедури проведення даного дослідження тощо; громадяни, яких включено до складу експертних комісій. Суб'єктами ЕЕП можуть бути також замовники ЕЕ, власники об'єктів ЕЕ, органи місцевого самоврядування, засоби масової інформації та інші юридичні й фізичні особи.

Щодо об'єктів ГЕЕ, то згідно зі СТ. 16 Закону "Про екологічну експертизу" ГЕЕ може здійснюватися в будь-якій сфері, що потребує екологічного обґрунтування, за ініціативою громадських організацій чи інших громадських форму-

вань. Щодо екологічно-небезпечних об'єктів та комплексів, в тому числі військового та оборонного значення, інформація про які становить державну таємницю, законодавець ініціює розробку спеціальних процедур участі громадськості в еколого-експертному процесі, а також проведення ГЕЕ вказаних об'єктів.

Зміст ГЕЕ складає еколого-експертна діяльність, яка полягає у дослідженні об'єктів, перевірки наявності та повноти необхідних матеріалів та реквізитів на об'єкти ЕЕ, аналізі матеріалів експертизи й оцінці ступеня екологічної безпеки, достатності та ефективності об'єктів ЕЕ, а також у підготовці висновку ГЕЕ. Реалізація еколого-експертної діяльності при здійсненні ГЕЕ відбувається у формі ЕЕП, зміст яких складають права та обов'язки суб'єктів ГЕЕ (експертів) і права та обов'язки осіб, які беруть участь у її проведенні. В цій частині законодавство потребує істотного доопрацювання стосовно визначення і юридичного закріплення обсягу зазначених прав та обов'язків.

Підставами виникнення ЕЕП можна вважати такі юридичні факти: диспозитивна еколого-правова норма, що вказує на можливість проведення ГЕЕ; розпорядче рішення відповідного еколого-експертного органу (або керівника) громадської організації екологічного спрямування; міжнародні договори, угоди між іноземними або міжнародними, з одного боку, та українськими, з іншого, неурядовими екологічними організаціями про співробітництво у галузі охорони довкілля і, зокрема, проведення ГЕЕ; індивідуальне волевиявлення громадян, виражене у зверненні до екологічної організації, органу місцевого самоврядування з приводу нагальної потреби про-

вести ГЕЕ; оголошення Заяви про проведення ГЕЕ. Підставами їх зміни можна вважати, наприклад, часткову зміну суб'єктного складу, як от включення представників громадськості, засобів масової інформації в еколого-експертний процес на будь-якій стадії його провадження.

Підставами припинення ЕЕП є наступні юридичні склади: досягнення позитивного результату, тобто завершення ГЕЕ об'єкта складанням висновку на заключному її етапі; скоєння екологічного правопорушення з боку експертів або інших суб'єктів ЕЕП на будь-якій із стадій цього процесу або при складанні еколого-експертного висновку ГЕЕ.

Метод правового регулювання як комплексна категорія в екологічному праві включає в себе ряд загальних методів, але й володіє специфічним методом — еколого-експертних оцінок. Даний метод при здійсненні ГЕЕ поєднується здебільшого з альтернативними, автономними, диспозитивними, рекомендаційними, ініціативними та іншими методами. На відміну від державної ЕЕ, у ГЕЕ метод еколого-експертних оцінок вносить до методу правового регулювання екологічного права як галузі особливий, специфічний заохочувальний метод — метод еколого-експертних оцінок як елемент методології екологічного права.

Отже, застосований науковий підхід до аналізу ГЕЕ, який лежить у площині об'єктивного права, свідчить про об'єднання сукупності еколого-правових норм у правовий інститут — інститут ГЕЕ в межах екологічного права України, і який потребує свого подальшого вдосконалення та забезпечення юридичними засобами.

Poznyak B. V.

PUBLIC ENVIRONMENTAL EXAMINATION IN UKRAINE: OBJECTIVE LEGAL ASPECT

Process of coming into being of public environmental examination institution as a distinctive part of Environmental Law system of Ukraine is substantiated in the article. The analysis of its own subject and legal regulation method which are characteristic of institution of public environmental examination also falls within the scope of the article. An appropriate system of statutory acts and clear-cut state interest concerning the necessity to illuminate the problems of public environmental examination are also considered in the article.